

SYNTACTIC-SEMANTIC FEATURES OF VERBAL PHRASEOLOGICAL UNITS IN ENGLISH

Muxlisa Madrahimova

Urganch davlat pedagogika instituti "Xorijiy filologiya" kafedrasida stajor-òqituvchisi

Abstract: In this article discusses the syntactic-semantic features of verbal phraseological units in the English language. In addition, the grammatical structure and formation methods of phraseological units are thoroughly studied. Their structural-semantic classification is substantiated with examples from a semantic perspective.

Keywords: phraseological unit, classification, combination, word, semantics, grammar, concept, component, function.

Аннотация: В данной статье рассматриваются синтаксико-семантические особенности глагольных фразеологизмов в английском языке. Кроме того, подробно изучается грамматическая структура и способы образования фразеологизмов. Их структурно-семантическая классификация обоснована примерами с семантической точки зрения.

Ключевые слова: фразеологическая единица, классификация, сочетание, слово, семантика, грамматика, понятие, компонент, функция.

Annotatsiya: Mazkur maqolada ingliz tilidagi fe'lli frazeologizmlarning sintaktik-semantik jihatdan o'ziga xos xususiyatlari haqida gap boradi. Shu bilan birgalikda frazeologizmlarning grammatik strukturasi hamda yasalish usullari chuqur o'rganib chiqiladi. Ma'no jihatidan ularning struktural-semantik klassifikatsiyasi misollar bilan asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: frazeologik birlik, klassifikatsiya, birikma, so'z, semantika, grammatika, tushuncha, komponent, funktsiya

Fe'llar asosida yasalgan frazeologik birliklarni bu jihatdan o'rganganimizda ularning ko'pchiligi salbiy ruhiy holatni ifodalovchi frazeologik birliklar ekanligining guvohi bo'lishimiz mumkin.

1. Frazeologik qo'shilmalar quyidagicha farqlanadi:

- a) Nekrotizm bo'lgan frazeologik qo'shilmalar.
- b) Grammatik arxaizmlar mavjud bo'lgan frazeologik qo'shilmalar: Bu turdagi qo'shilmalarda grammatik arxaizmlar yoki grammatik qo'shilmalar mavjud bo'lib, ular tilning asl holatini saqlab qoladi.
- c) Ham leksik, ham semantik jihatdan bo'linmaydigan frazeologik qo'shilmalar: Bu qo'shilmalar leksik va semantik jihatdan ajralmasdir. Ular bir butun frazeologik birikmalar bo'lib, tarkibidagi so'zlar va ularning ma'nolari bir-biriga mos keladi.
- d) Komponentlarning leksik ma'nosiga ta'sir qilmaydigan yaxlit semantik birlikli frazeologik qo'shilmalar: Bu turdagi qo'shilmalar komponentlarning leksik ma'nosiga ta'sir qilmaydi va yaxlit semantik birlikni hosil qiladi.

2. Frazeologik birliklar semantik jihatdan ma'no almashishi yoki vaqtincha joy almashishidan hosil bo'ladi. Ular ajralmas semantik yaxlitlikni tashkil etadi. Bu ma'no bo'rttirib ko'rsatiladi. Masalan: "Make an elephant of a fly" frazeologik birligi.

3. Frazeologik birikmalarning komponentlari bir-biri bilan teng huquqli bo'lishi mumkin. Hattoki, tarkibidagi biror bir mustaqil bo'lmagan komponentning ham sinonimi bo'lishi mumkin. Frazeologik birikmalar sinonimik va parallel konstruksiyalarga ega bo'lishi xarakterlidir. Masalan, "a blind love"- "yomon ko'rmoq" va "ko'r-ko'rona sevmog."Semantik klassifikatsiya o'rmini funksional klassifikatsiya egallab, frazeologizmlarni ikkita katta guruhga bo'lib o'rganiladi.

1. Nominativ frazeologizmlar: Bu guruh, atoqli leksik ma'noli komponentlar asosidagi semantik butunlikka ega nominantli mukammal birikmalarni o'z ichiga oladi. Bu birikmalar boshqa so'zlarning nominativ funksiyasini bajarish bilan xarakterlanadi.

2. Nominativ – ekspressiv frazeologizmlar: Bu guruh esa o'z ichiga birikmali va butun bir gap strukturali semantik hosil bo'lgan frazeologizmlarni oladi. Ular tarkibidagi biror bir komponentning ko'chirma ma'no asosida yasaladi. Bu frazeologizmlar nominativ – ekspressiv funksiyasini bajarish bilan xarakterlanadi. I.I. Chernishevaning kriteriyalar asosida ishlagan kompleks frazeologizmlarning yangi struktural-semantik klassifikatsiyasi quyidagi asosiy punktlardan iborat:

1. Grammatik struktura:

a) So'z birikmasi: Frazeologik birliklar, masalan, ikki yoki undan ko'p so'zlarning birlashuvi orqali hosil bo'lgan.

b) Predikativ birikma va so'z: Bu guruhga predikativ munosabatlarni ifodalovchi frazeologik birliklar kiradi, masalan, gap bo'laklari.

2. Yasalish turlari:

1. Komponentlarning yagona yo'l bilan birikishi: Frazeologik birliklarning yagona yasalish usuli.

2. Namuna asosida yasalishi: Ma'lum bir namuna asosida frazeologik birliklar yasaladi.

3. Bir necha yo'l orqali yasalish: Frazeologik birliklar bir necha yasalish usuliga ega bo'ladi.

3. Mukammal birikmalar asosidagi semantik siljish natijasida ma'noning paydo bo'lishi:

a) Komponentlarning semantik yasalishi natijasidagi ma'no: Frazeologik birliklar komponentlari orqali yasalgan ma'no.

b) Atoqli leksik ma'no komponentlari asosidagi ma'no: Frazeologik birlik komponentlari tomonidan berilgan ma'no.

c) Tip strukturasidagi ma'no: Frazeologik birliklarning tipik strukturasi orqali berilgan ma'no.

Leksik-sintaktik klassifikatsiyada frazeologizmlarning quyidagi turlari mavjud:

a) Verbal frazeologizmlar: Fe'llar bilan bog'liq frazeologik birliklar. Masalan, "To kick the bucket" - o'lmoq.

b) Adverbial frazeologizmlar: Ravish bilan bog'liq frazeologik birliklar. Masalan, "In a full mouth" - "og'zini to'ldirib".

c) Substantiv frazeologizmlar: Ot bilan bog'liq frazeologik birliklar.

- Misol: "A piece of cake" - juda oson ish.

d) Pronominal frazeologizmlar: Olmosh kabi noaniqlikni bildiruvchi frazeologik birliklar.

- Misol: "This and that" - bu va u, hammasi.

e) Bog'lovchili xarakterga ega bo'lgan frazeologizmlar: Bog'lovchi vazifasini bajaruvchi frazeologik birliklar.

- Misol: "Here it is" - mana xolos.

f) Gaplar bilan bog'liq frazeologizmlar: Maqollar va boshqa gap shaklidagi frazeologik birliklar.

- Misol: "Men may meet, but mountains never" - "Tog' – tog' bilan uchrashmaydi, odam – odam bilan uchrashadi."

Grammatik struktura jihatidan frazeologik birliklar uch turga bo'linadi: frazeologik birikmalar, predikativ birikmalar va gaplar. Ma'no jihatidan ularning struktural-semantik klassifikatsiyasi uch guruhga ajratiladi:

1. **Frazeologik birliklar:** Bu birliklar semantik transformatsiya asosida paydo bo'ladi va komponentlar guruhining ma'nosi o'zgarganda yangi ma'no hosil qiladi. So'z juftliklari va komparativ frazeologizmlar kiradi.

- Misol: "Salt and pepper" - "tuz va murch".

2. **Frazeologik birikmalar:** Bu birliklar komponentlarining ma'nosi o'zgarib, bitta yangi ma'no hosil qiladi. Terminologik va noterminologik bo'lishi mumkin.

- Misol: "An iron lady" - "temir ayol", "The black market" - "chayqovchilar bozori".

3. **Frazeologik tushunchalar:** Bu birliklar gap yoki predikativ bo'lishi mumkin. Kommunikativ ma'no jihatidan maqollar va modal tushunchalar mavjud.

- Misol: "In Rome, do as the Romans do" - "Ko'rlar shahriga borsang, bir ko'zingni qisib yur".

Bu klassifikatsiyalar frazeologik birliklarni yaxshiroq tushunishga va to'g'ri qo'llashga yordam beradi, tilning obrazlilik va ifodaviy ta'sirchanligini oshiradi.

Adabiyotlar

1. Кунин А.В. Англо-русский фразеологический словарь. – Изд. 4-е, переработанное и дополненное. - М.: Русский язык, 1984. – 942 с. (АРФС)
2. A supplement to the Oxford English Dictionary / Ed. by R.W. Burchfield. – Vol.3. – Oxford: Clarendon Press, 1992. – 1579 p.
3. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка. – Дубна: Феникс+, 2005. – 466с.
4. Кунин А.В. Основные понятия фразеологии как лингвистической дисциплины и создание англо-русского фразеологического словаря: автореф. дис. д-ра филол. наук – М., 1964. –38 с.

5. Кунин А.В. Внутренняя форма фразеологических единиц // Слово в грамматике и словаре, – М., 1984. – С,183-188
6. Кунин А.В. Английская фразеология (теоретический курс). – М.: Издательство «Высшая школа», 1970. – 344 с